

VERSET ÍRNI – DE KINEK?

Bozsik Péter: *Visszakézből*. Forum, Újvidék, 1989

A *Visszakézből* a nekifutás „örök-lázadó” verseinek a nyomvonalán halad, egy lényegében változatlan alaphangú és formájú „bozsikos” világot testesít meg, mint amilyent már a *Teleírt világ* című költészeti antológiából is megismerhettünk. Ismerős a lírai énnék ez a monológia, mert ugyanazzal a harsány elégedetlenséggel fröcskölő szétindulatait, a „fals dalok”-at, ugyanakkor a gazdagodás, egy lehetséges továbblépés csirái is fölfedezhetők benne.

A legtöbben valószínűleg a kötet végén szólaltatnák meg azt a verset, mellyel Bozsik a könyvét indítja. Nincs helye önáltatásnak. Az alkotó én minden cselekvések és történések végéről kesereg, a vers haláláról, a szavak megfakulásáról, „költői üresjáratok” nincsen továbbjáról. Nem mondhatom el nektek azt, ami meghalt bennem, ami meddő szavak hálójába bukkott – hangzik a vallomás –, „pedig tudátok / miket felejtet el...”

A kifejezés csődjének előzményei is vannak. Csak látni kell a kötet verseiben a lassan közelítő katasztrófát. A költemények lírai énje az alkotó ember, a poéta szemszögéből tekint a világra. Nem zengheti a harmónia dalait, mert hamisak lennének a „tisztán csengő rímek”, mert kihalt a lelkesedés, visszájára fordult a lét. A jelen káoszba hajló zibvászára mint tényromhalmaz, mesztgeti roncsait. Töredékes szabad versek számolnak le az illúziókkal, s a mese is csak a hazugság színönímájaként szerepelhet. A rövid földi lét koporsószógei halálveritékes arcok fölött kattognak, s csupán röpke intermezó a múlt megtartó melege: „fejünkben gyerekkorunk / kemencéinek biztonságszaga / nagymamák cipójának illata / ...biztos bánják már a kidobott banyákat! / – érezhetik a közeljövőt” (Reggeli elégia Pamats barátomnak). „Frázisok és giccsek csecsén” görcsölve, a szellemi igénytelenség vidékein járva és tengődve jellegzetes magatartásformát ölt magára a versíró ember. A bohém költő alakja támad föl, ki a szesz, a dohány és a nő szentháromságára eskszik. Pálinkák és borok gőzében, nikotinbűzös ágyakon, a szerelmi vágytól fűtött test tüzeiben véli feltalálni a műzsát, az életben tartó erőt (Vers két részben ajánlással, Aperitif-ihlet, Mohón tapintlak). Mert csak az aperitif-ihlet csiszolhat, facsarhat lírát a nyers és reménytelen jelenből.

Petri György örökhétfői kísértének a magány hidegében, a keménnyé fagyott elefántcsonttoronyban. Az alkotó egyén élettere leszűkül, fő gondja „lírai tolvajkulcsok” fabrikálása szűk, baráti körnek, az értők számára. És mégis, a „leszek aki leszek” hetykeségével mutat csipiszt a poéta a közvéleménynek. Majd rögtön a mindent vállaló önfeltárlkozás következik: „a verseim vagyok”, avagy „kapaszkodom verseimbe / mint koszos cigánygyerekek / anyjuk szoknyájába.” A csakazértis konok kitartása fogalmazódik meg az *Életrevaló* című vers soraiban, egy olyan öntudatos felelősségvállalás, melynek mélyén etikus helytállás, apolitikus harcvállalás húzódik meg. A hét fő bűn egy gyűjtőpontra olvad össze, s ez az árulás vétké. Az írástudók felelősségét is emlegethetnénk, amikor a „nem táncolok úgy ahogy fűtyülnek” – féle kijelentést olvassuk. Hiszen a művész addig „van”, míg képes hirdetni a pártatlanok igazát, amíg nem nyalja mások talpát. S íme, újból az elefántcsonttorony-kemény elszigeteltséggel találkozunk, a kitarítás „jutalmával”: „Szeles gödör lett otthonom. / Üregein huzat süvít, / bennük én fázós

dísz: konok” (Vagyok nem vagyok). De ez a lendület sem folyamatos. A fellángolás ívét nemegyszer a kétely, a borúlátás, a minden hiábavaló élménye töri derékba. Megrendül a költészet erejébe vetett hit: „Hittem, a költészet nőket hódít / – engem is csak saját rímem bódít, / s közben becsap, jó nagyokat lódít, / na, menjünk tovább, ha van, mi szólít” (Na menjünk – ha) A „befutott”, ám valójában „lebukott” költő minőségei is helyet kapnak egy röpke karikatúra erejéig a Három történet a költőről című műben.

A küzdelem mégsem szűnik meg. A végigcsinálni erkölce mellett egyfajta jövőbe vetett hit munkál, a továbblépés, a más világ lehetősége. „A harcokat ÚGYIS mi vívjuk (és mi döglünk bele” – vallja Bozsik lírai énje a *Teleírt világban*, a *Visszakézből* című kötetében ellenben továbbgondolja a helyzetet, amikor felénk süvölti a kérdés: „... a harcokat ki (vívja majd ha mi) döglünk bele.” Egy jövőbeli nemzedékre ruházta tapasztalatait és reményeit, az emberhez méltó létezés ígéretét: „... sötét látásmódom / majd szikrává csiszolják királyfiak és hó- / fehérek – a mi fiaink, lányaink –, s az / orrunkba öklözött csipiszeket majd halom- / ba döngölik a rossz példa szimbólumaként” (Gomolygó világ). A költő pokoljárását alig enyhítheti ez a távoli ígélet. Az ördögi kör egyszer s mindenkorra bezárult. Lángoló eszmék és lélekölő kiábrándulás, majd újbóli feltámadás és keresztrefeszítettés tépi rongyosra erejét, emészti energiáit. „majd kitisztul újra – ne félj: / féltsd a költőt, ki indul, mint fanatikus / katonák, s érkezik eszméktől kifakultan, / rongyosan” (Gomolygó világ).

A történelem öniségtelésére, az idő spirális körforgására alapozódik ez a fölfogás. Ezelől összhangban a kötet vége felé, visszatérve a kezdő szituációhoz, ismét fölerősödik a „rossz kor” képe, melyben „tömegek élhordája az úr”. A hatalom maffiózójának kiszolgáltatott egyén félelmei halmozódnak csak a letaglózott költészet szomszédságában: „A tudás többé nem hatalom: / butaság máglyáján égünk. / A túlélésre nincs alkalom / hasztalan voltunk; most végünk” / (Négysoros). „Kinek énekelsz?” – visszhangzik a kérdés. S a némi iróniával fűszerezett válasz ismét a jövő felé irányul, mint okulás s mint vigasz a jelen művészenek – talán mégis van értelme a kitartásnak: „no de nem baj barátom ha megfagyunk! meg lesz örökítve az utókor számára / dermedt reggeleink fogvacogása” (Reggeli elégia Pamats barátomnak).

Bozsik Péter kötete az elmúlt esztendő egyik sikeres vállalkozása.

CSAPÓ Julianna

ÁLOMMÚLT ÉS ÁLOMJELÉN

Tolnai Ottó: *Cápácskám: apu!* Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1989

A felnőttek számára írt gyermekvers vagy mese nem ritka jelenség az irodalomban, gondoljunk A *Kis hercegre*, Ezópusz fabuláira vagy akár Weöres Sándor munkásságára. Tolnai könyvnyyi verse gondolat- és érzésáradat víziószerű, álomszerű megnyilvánulása, amit a vers állandó lüktetése és a hirtelen váltások is bizonyítanak.

A hangvétel néhol szinte ideges, kapkodó, egyszer a szeparációs félelemmel teli gyerek hangját halljuk: „hol vagy mit csinálsz cápácskám: apu! / te rántottad le a nénit / azt